

Asia: VN/894/2022

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi työsopimuslain 1 luvun 1 §:n muuttamisesta

Yleiset huomiot

Yleiset huomionne esityksestä.

Uusi työ ry. kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnokseen työsopimuslain 1 luvun 1 §:n muuttamisesta. Uusi työ ry. on kevytyrittäjyyspalvelujen toimialajärjestö sekä itsensätyöllistämisen ja kevytyrittäjyyden edistäjä ja puolestapuhuja. Edistämme toimialan ja siihen liittyvän lainsäädännön kehittämistä sekä kevytyrittäjien ja itsensätyöllistäjien yhteiskunnallista asemaa.

Uusien työnteon tapojen ja työmarkkinoiden murroksen vuoksi oikeustilan selkiyttäminen olisi toivottavaa. Kysymys on merkittävä yhteiskunnallisesti niin työn tekijöiden kuin tilaajien näkökulmasta ja lisäksi epävarmuus työsuhteessa ja yrittäjänä tehtävän työn rajanvedossa vaikeuttaa työllisyyttä lisäävien ja harmaata taloutta vähentävien vastuullisten kevytyrittäjäpalveluiden toimintaa.

Hallituksen esitysluonnoksen sisältämä ehdotus työsopimuslain 1 luvun 1 §:n muuttamisesta ei kuitenkaan muuta sopimussuhteen arviointia tulkintatilanteessa, eikä siten käytännössä selkiytä lainsäädäntöä tai sen tulkintaa. Ehdotettu muutos ei nähdäksemme tarjoaisi markkinoilla toimiville tai lainsoveltajille uusia työkaluja ratkaisujen tekemiseen nykytilanteeseen verrattuna eikä vähentäisi oikeudellisia epäselvyyksiä. Nykyistä selkeämpi työsuhteen määrittely auttaisi myös kevytyrittäjyyspalveluita tarjoavia toimijoita opastamaan ja ohjaamaan kevytyrittäjiä ja toimeksiantajia niin, että oikeussuhde olisi osapuolten yhteisen tahdon mukainen.

Kevytyrittäjyyden ja itsensätyöllistämisen näkökulmasta toimivampi ratkaisu olisi luoda kokonaisarvion tueksi selkeä kriteeristö, jonka mukaisesti työsuhteisuutta arvioitaisiin. Kriteeristön tulisi huomioida paitsi nykyisen työsuhteolettaman edellytykset, myös työelämän muutoksen ja digitalisoitumisen myötä syntyvät kriteerit. Kriteeristö voisi perustua esimerkiksi alustatyötä koskevan direktiivin (COM(2021) 762 final) ehdotettuihin kriteereihin (korvaustaso, ulkoinen olemus, sähköinen valvonta, organisointivapauden rajoittaminen, asiakaskunnan hankinnan rajoittaminen).

Uusi työ ry. katsoo, että osapuolten yhteinen tarkoitus oikeussuhteen luonteesta on erityisen tärkeää huomioida tulkintakriteerinä. Lakien ja säännösten mukaan toimittaessa kevytyrittäjien osalta oikeussuhteen luonteesta ei käytännössä juuri koskaan ole epäselvyyttä sopimussuhteen

osapuolien välillä, vaan mahdollisen epävarmuuden aiheuttavat pääsääntöisesti viranomaisten ja muiden ulkopuolisten tahojen poikkeavat tulkinnot sopimussuhteen luonteesta.

Esityksen yleisperustelut

Huomionne esityksen yleisperusteluista.

Esitys perustuu hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan työsopimuslain työsopimuksen käsitettä täsmennetään siten, että työsopimussuhteen naamiointi muuksi kuin työsopimukseksi estetään. Työsopimuslakia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että TSL 1 luvun 1 §:ään lisätään kokonaisharkinta, joka mainitaan jo voimassa olevan lain esitöissä.

Kuten mietinnössäkkin on todettu, työsopimuslain soveltamissäännöksen pakottavuus pitää nykyiselläänkin sisällään lain kiertämisen kiellon. Tulkinnanvaraisissa tilanteissa sovelletaan kokonaisharkintaa, joten pykälään sisällytettävä kokonaisharkinnan vaatimus siten tuskin muuttaisi käytännön ratkaisuja. Siten esitysluonnos ei muuttaisi vallitsevaa oikeustilaa eikä vähentäisi epävarmuutta työelämässä.

HE-luonnoksen perusteluissa mainitaan lisäksi kriteerinä sopijapuolten sosiaalinen ja taloudellinen asema (s. 23), jolla täsmennetään alaviitteessä tarkoitettavan tilannetta, jossa työn suorittaja on työoikeudellisen suojan tarpeessa. Lainsäädännön on kuitenkin oltava kaikille sama, minkä vuoksi epätäsmällisten, tulkinnanvaraisuuksia lisäävien kriteerien asettamista tulisi välttää.

Sivun 23 perusteluissa todetaan, että osapuolten tarkoitus tai käsitys oikeussuhteen luonteesta voi ilmetä myös mm. vakuuttamisvelvollisuuksien hoitamiseen tai arvonlisäveron maksamiseen liittyvistä seikoista. Kuitenkin komission alustatyötä koskevassa direktiiviesityksessä (COM(2021) 762 final) lähdetään siitä, että työoikeudellisen harkinnan ei pitäisi estää alustayhtiöitä tarjoamasta parempia etuja alustatyöntekijöille, mikä olisi perusteluissa hyvä mainita. Esimerkiksi vakuuttamisen tulisi tietyin edellytyksin olla mahdollista ilman, että yrittäjämutoista työtä aletaan laajemmin tulkita työsuhteiseksi vastoin osapuolten yhteistä tahtoa.

Sivulla 25 perusteluissa kuvataan osuvasti mahdollisia yrittäjyyteen viittaavia piirteitä: "Jos taas työn suorittajan asemaa leimaa toiminnan itsenäisyys, julkisuus, yleisyys, taloudellinen sitoutuminen toimintaan sekä vapaus ja oikeus järjestellä työ ja toimintansa puitteet itsenäisesti, oikeussuhteessa on selkeästi yrittäjyyteen viittaavia piirteitä. Niin ikään työn suorittajan oikeus tarjota palveluksiaan ja tehdä toimeksiantoja muille tahoille viestittää työn suorittajan aseman itsenäisyydestä. Työstä maksettavan vastikkeen peruste ja suuruus suhteessa muille työntekijän palveluksessa oleville on yleensä osoitus siitä, että tarkoitus on ollut, että työn suorittaja hoitaa itse vakuuttamisvelvollisuutensa. Työn tekeminen omissa tiloissa tai välineillä voi olla osoitus yrittäjänä tehtävästä työstä. Toisaalta työn tekeminen toimeksiantajan tiloissa tai välineillä ei välttämättä poissulje yrittäjyyttä, mikäli työnsuorittaja maksaa tilojen tai välineiden käyttämisestä vuokraa tai korvausta." Kappaletta voisi täydentää toteamalla, että: "Tarkastelussa merkitystä ei tulisi olla sillä, mistä toimialasta tai ansiotasosta on kyse, sillä sekä yrittäjyyttä että työsuhteista työtä voidaan tehdä kaikilla toimialoilla ja eri tulotasojen ammattiteissa."

Oleennaista on, ettei esityksellä olisi haitallisia vaikutuksia tilanteisiin, joissa toimitaan yrittäjänä tai yrittäjämutoisesti työn suorittajan ja työn tilaajan yhteisellä tarkoituksella.

Esityksen vaikutukset

Huomionne esityksessä arvioituista vaikutuksista.

Hallituksen esitysluonnoksen sivulla 15 arvioidaan, että ”kevytyrittäjien osalta vaikutuksia voi olla niin kevytyrittäjänä toimeksiantajana toimivalle yritykselle kuin myös laskutuspalvelua tarjoaville yrityksille”. Mahdollisia vaikutuksia laskutuspalveluyrityksille ei kuitenkaan avata tai perustella millään tapaa. Laskutuspalvelut maksavat keskinäiseen sopimukseen perustuen y-tunnuksettomille kevytyrittäjille laskutuksen mukaisesti palkkiot tuloverolain mukaisena palkkana. Muut maksut ja velvoitteet järjestetään yrittäjiä koskevan sääntelyn mukaan (esimerkiksi YEL.) Lakien ja säännöksen mukaan toimittaessa työsuhde voi muodostua työn suorittajan ja työn teettäjän välille, mikäli työsopimuslain kriteerit työsuhteesta täyttyvät. Vaikutuksia laskutuspalveluun sillä ei kuitenkaan tulisi olla. Siksi vaikutuksia laskutuspalveluille koskevaa kohtaa tulisi joko avata, perustella tarkemmin tai poistaa.

Jo nykyisin arviointi työsuhteen olemassaolosta tehdään viime kädessä kokonaisharkintaa käyttäen. Esitetty lakimuutos ei muuttaisi nykyistä oikeustilaa eikä selkiyttäisi tulkinnanvaraisia tilanteita.

Työsopimuslain 1 luvun 1 §:ään ehdotettava muutos

Huomionne pykälään ehdotettavasta muutoksesta ja sen säännöskohtaisista perusteluista.

TSL 1:1 momenttiin ehdotettavan uuden virkkeen mukaan tulkinnanvaraisissa tilanteissa työsuhteen olemassaolo arvioitaisiin kokonaisharkinnalla, jossa otettaisiin huomioon muun muassa osapuolten oikeussuhteen luonnetta koskeva yhteinen tarkoitus, työn tekemistä koskevat ehdot, olosuhteet, joissa työtä tehdään sekä niistä muodostuva osapuolten tosiasiallinen asema oikeussuhteessa.

Jo nykyisin arviointi työsuhteen olemassaolosta tehdään viime kädessä kokonaisharkintaa käyttäen ja esityksessä mainittuja kriteereitä hyödyntäen. Sillä, että osa sovellettavista kriteereistä kirjataan lakiin ei-tyhjentyvällä luettelolla, ei vähennetä epäselvien tilanteiden määrää eikä poisteta niihin liittyvää epävarmuutta siitä, mihin tapauskohtaisessa kokonaisharkinnassa kussakin tapauksessa päädyttäisiin. Tätä korostaa se, että esityksessäkin myönnetään kriteerien olevan osin käsitteenä laajoja ja vaikeasti määriteltävissä olevia seikkoja, joiden punninta on aina tapauskohtaista. Siten esitetty muutos työsopimuslain 1 luvun 1 §:ään ei selkiyttäisi oikeustilaa eikä työsopimuslain soveltamiskäytäntöä.

Sopimusvapaudelle rakentuvassa järjestelmässä osapuolten oikeussuhteen luonnetta koskevan yhteisen tarkoituksen tulee olla tärkein kriteeri työsuhteen olemassaolon arvioinnissa epäselvissä tilanteissa. Siten on hyvä, että osapuolten yhteinen tarkoitus on mainittu kriteereistä ensimmäisenä. Osapuolien välinen sopimus määrittää mm. sen, sitoutuuko henkilö tekemään työtä työsopimuslain 1 luvun 1 §:n tarkoittamalla tavalla henkilökohtaisesti tai johdon ja valvonnan alaisena. Osapuolien yhteisen tahdon painottaminen on olennaista myös ennakoitavuuden lisäämiseksi. Koska kirjaus ei kuitenkaan poista työläinsäädännön pakottavaa luonnetta, ei se poista lainsäädännön tulkinnanvaraisuutta. Tulkinnanvaraisten tilanteiden välttämiseksi toimivampi ratkaisu olisi kirjata lakiin kriteeristö, jonka perusteella työsuhteisuutta arvioitaisiin.

Kriteeristö voisi perustua esimerkiksi alustatyötä koskevan direktiivin (COM(2021) 762 final) ehdotettuihin kriteereihin (korvaustaso, ulkoinen olemus, sähköinen valvonta, organisointivapauden rajoittaminen, asiakaskunnan hankinnan rajoittaminen), joista kahden kriteerin tulee täytyessä

voidaan käyttää työsuhteolettamaa. Erityisen olennaista on myös huomioida osapuolten yhteinen tarkoitus oikeussuhteen luonteesta. Alustadirektiiviehdotuksen kriteeristölle tukea voi saada työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietinnön (TyVL 1/2022 vp U 6/2022 vp) mukaisesti EUT:n Yodel-lähettiläpalvelua koskeneen ratkaisun (C-692/19, B. vs Yodel Network Delivery) kriteereillä, jossa itsenäiseen ammatinharjoittamiseen liittyviksi kriteereiksi katsottiin mm. oikeus käyttää alihankkijoita tai sijaisia, hyväksyä tai olla hyväksymättä työnantajansa tehtäviä, tarjota palvelujaan kolmannelle osapuolelle sekä valita itse työn suorittamisen ajankohta tietyin reunaehdoin.

Työn ja yrittäjyyden rajapintaan tulisi luoda selkeyttä, joka auttaisi työn suorittajaa ja toimeksiantajaa varmistumaan etukäteen oikeussuhteen luonteesta sekä viranomaisia tulkitsemaan työsuhteen tunnuspiirteitä yhdenmukaisesti. Jo nykyisellään lain kieltämä työsuhteen naamiointi ei ole hyväksyttävää, mutta lainsäädännössä tulee varmistua, ettei aseteta esteitä omaehtoiselle yrittäjyydelle tai kevytyrittäjyydelle.

HE-luonnoksessa esitetty muutos ei muuttaisi oikeustilaa eikä selkiyttäisi tulkinnanvaraista tilanteita, joten Uusi työ ry. katsoo, ettei lakimuutokselle esitetyssä muodossa ole perusteita.

Hellstén Saija
Uusi työ ry

Karjalainen Jenni
Uusi työ ry